

večnemu pokoju vun na „posvátný Vyšehrad“ in je stopil Rieger iz življenja v zgodovino, se je združil zopet ves narod, da ga počasti ob odprti gomili.

Rieger je bil rojen 10. dec. l. 1818. v Semilih kot sin bogatega mlinarja. Študiral je v Jičinu in v Pragi, kjer je Jungmann v njem zbuja narodnega duha. Takrat se je poizkušal v pesništvu, a kmalu so ga izredne politične zmožnosti nagnile, da je začel proučevati ljudstvo, potoval po čeških in slovaških krajih. Za modroslovnimi studijami je studiral pravo na Dunaju, kjer se je seznanil z najodličnejšimi pristaši vseh slovanskih narodov.

Ko se je vrnil v Prago, je začel takoj delati na to, da se v vsem družabnem življenju na mesto dotlej gospodujoče nemščine postavi češčina. Vsled tega je nastala „Narodní beseda“, kateri je bil Rieger predsednik do svoje smrti. Iz sodne prakse je izstopil iz političnih vzrokov, in se pripravljal za stolicu politične ekonomije, v kateri je hotel predavati v češčini. Njegov prvi spis je bil „O statcích a pracích nehmotných“ (1850). Po njegovem trudu se je osnovala delniška družba za zgradbo češkega narodnega gledišča. Deloval je tudi v „Jednoti ku povzbuzení průmyslu“, odkoder je vodil akcijo za ustanovitev češke obrtne šole. Ko je potoval po Italiji l. 1848., je zvedel, da je Avstrija dobila konstitucijo.

Odslej je stopil popolnoma v javno življenje. S Palackim in Havličkom se je ustavil, da bi šli Čehi v frankfurtski zbor in je delal za slovanski shod v Pragi. Izvoljen v državni zbor, je deloval v smislu federalizma in demokracije.

Ko je prišla doba reakcije, je moral Rieger bežati čez mejo. Ko se je vrnil v Prago, mu ministrstvo ni dalo „veniam legendi“. A on je nadaljeval svoje studije. Pisal je povest „Tribuna lidu“ in izdal spis „Průmysl a postup výroby jeho v působení svém k blahobytu a svobodě“, preložil Drozovo „Politické hospodářství“ (1853) in začel izdajati „Slovník naučný“ (spomladi 1859). V narodnogospodarskih nazorih se Rieger še ni mogel iznebiti tedaj gospodujočega liberalizma, dasi mu je bil v verskem oziru popolnoma nasproten. Z Julijem Gregrom je ustanovil „Narodní listy“, a ko se je z Gregrom sprl zaradi političnih nazorov, zlasti zaradi ruskopoljskega vprašanja, je ustanovil „Národ“ in nemško pisano „Politik“.

Ko na Dunaju niso mogli Čehi doseči svojih zahtev, so l. 1860. zapustili državni zbor in začeli „abstinenco“, katero je Rieger opravičeval v daljšem spisu. Javno delovanje so prenesli v liste, društva in na shode.

L. 1861. je Rieger sklenil zvezo med narodno češko stranko in med zastopniki konservativnega češkega plemstva. Takrat so položili temelj češkemu državnopravnemu programu, a v tej zvezi sta bila tudi dva elementa: konservativni in liberalni, ki sta pozneje stranko razcepila. Svoj program so izrazili v stavku: „Ravnopravnost in samouprava na zgodovinskem temelju.“

Po vojski l. 1866., med katero je Rieger češko deželno blagajno ter blagajne „Hipotečne banke“, „Češke Matice“ in „Svatobora“ spravil v Linc, ga vidimo zopet v opoziciji. A Beustu se je posrečilo, da uvede dualizem ter spravi tostransko državno polovico pod nadvlado Nemcev. Rieger odgovori na to z glasovitim „romanjem“ v Moskvo. Nezadovoljnost je rasla, cesarja so mrzko sprejeli v Pragi l. 1868. Vladar se je hotel udati, a Beust ni odstopil. Čehi zopet zapusté državni zbor. Rieger hoče napetost med Nemci in Francozi izkoristiti za Čeha ter izroči Napoleonu III. svoj slavni „Memorandum“.

Vlada je hotela zlomiti češko moč. L. 1872. je dobil češki deželni zbor nemško večino. Rieger je sestavil proglas, s katerim se Čehi branijo vstopiti vanj. Liberalna Auerspergova vlada je prepovedovala shode, plenila liste, zapirala urednike in razpuščala češke posojilnice. A med Čehi je rasel notranji spor. „Svobodomiselna“ struja se je dvignila proti Riegru, da ga izpodrine. A Rieger dela dalje, občuje z Gambetto v Parizu in z Rusom Aksakovom, da bi povzdignil Češko.

Po velikem denarnem polomu sedemdesetih let pride na površje Taaffova vlada. Čehi vstopajo v ospredje avstrijske politike. Vsi važnejši parlamentarni akti nosijo Riegrrov podpis. Korak za korakom pridobiva Rieger Čehom šole in urade ter dviga svoj narod do ravnopravnosti. A to gre „svobodomislencem“ prepočasi. Proti Staročehom se dvigne mladočeška agitacija, ki se zna narediti popularno s svojim radikalizmom. Riegrrove punktacije so jim prekonservativne, prepohlevne. Oni hočejo vse naenkrat. Pri marčnih volitvah l. 1891. zmaga ta nova struja popolnoma. Rieger propade, in l. 1895. ni veliki češki voditelj izvoljen niti več v deželni zbor. A ni se odtegnil delu, ampak deloval dalje za češko narodnost. L. 1897. ga je cesar poklical v gosposko zbornico.

In danes? Kako hitro se izpreminjajo časi! Preden je umrl Rieger, je še videl, kako je najnovejša zgodovina opravičila njegovo delovanje. Odločnost mladočeška se je unesla, in njim za hrbtom rastejo nove radikalnejše struje, ki so tem močnejše, čim več imajo socialne sile. Iz mladočeških ust je slišal Rieger priznanje: Ko bi danes imeli punktacije Riegrrove!

Lep spomenik si je postavil Rieger s svojo oporoko, katera odločuje visoke vsote v narodno-prosvetne namene. Bil je velik mož, zvest Bogu in domovini.

Dr. E. L.

Petdesetletnica po rojstvu Jožefa Holečka.

Čehi proslavljajo v zadnjem času razne pisateljske jubileje. V novembru je obhajal petdesetletnico svojega rojstva J. Lier, 17. februarja Jar. Vrchlický in 27. februarja Jožef Holeček, pisatelj in urednik „Národních Listov“ v Pragi. Jož. Holeček je začel s pesnimi in prevodi jugoslovanskih narodnih pesmi („Junácké písně národa bulharského“ v knjižnici „Poesie

světová“ 1874 in 1875, „Hercegovské písně“ v „Všeobecní knihovně“ 1876), potem je pisal zanimive, lepe povesti in slike iz Črne gore o vojski in miru. Bodisi da opisuje Črnogoro v orožju ali poje v čeških verzih junaške pesmi bolgarske ali hercegovske, ali pa pripoveduje črnogorske povesti — zmirom veje iz njegovih spisov plemeniti akord slovanskega čutenja. Po svojih črnogorskih pripovedkah je postal Holeček popularen. Spisal je še celo vrsto drugih povesti in člankov. Omenjam samo zaplenjene „Rusko-česke kapitole“, prevod „Kalevale“, „Zájezd na Rus“ in neštevilne podlistke in članke v dnevnikih. V zadnjem času je izšel njegov zanimivi spis v leposlovnih obliki „Vysoké hráze třeba“ v časniku „Zlatá Praha“. V njem govori o pomenu židovskega vprašanja, o zionizmu in o namenih židovstva sploh. V češke loge, v rojstveni kraj se je Holeček vrnil z alegorično poezijo najboljšje vrste, v knjigi „Naši“, v kateri opisuje tipe čeških seljakov in južnočeško ozračje. — Holeček je svojemu življenju izvolil ta smoter, da v Čehih širi znanje in vzbuja simpatije k slovanskemu jugu in vzhodu. V tem pogledu nima Holeček na Češkem prednikov niti posnemavcev. Njegovi dolgoletni, zaupni stiki s slovanskim svetom, zlasti z ruskim, črnogorskim in srbskim, mu dajejo zmožnost, da govori in piše o slovanskem vprašanju. Dasi se ne moremo strinjati z vsemi njegovimi nazori, mu moramo vendar priznati, da v briljantnih člankih propagira vseslovansko misel in zagovarja pravično stvar vseh slovanskih narodov.

Dr. Anton Gruda. 22. februarja je umrl eden najbolj zaslužnih voditeljev češkega ljudstva v Šleziji, dr. A. Gruda, župnik v Kateřinkah pri Opavi, v 57. letu svoje starosti. Od l. 1869. je stal na čelu vsem tistim, ki so se trudili za narodno prebujenje češkega ljudstva v Šleziji. V postavodajalnih zborih se je odlikoval s svojimi navdušenimi in pogumnimi govori ter povsod, kjer je deloval kot duhovnik, neumorno krepil češki živelj.

Jules Verne, znani francoski romanopisec, je 8. februarja obhajal 75 letnico svojega rojstva. Starček, ki je pred nekoliko leti oslepel, še zdaj pazljivo zasleduje znanstveno in slovstveno življenje ter narekuje pisarjem svoje nove romane. Verne je mož izredne domišljije in marljivosti; od l. 1863., ko je izšel njegov prvi roman, ni odložil peresa, dokler mu ga očesna bolezen ni vzela iz rok. Verne je eden največjih popularizatorjev znanstva, ki je po njegovih romanih postalo dostopno tudi manj omikanemu ljudstvu.

Št.

Olga Kobyljanska.

Olga Kobyljanska, hči bednega maloruskega naroda iz zelene Bukovine, je samouka ženska, ki pa stoji v prvi vrsti novega maloruskega slovstva. Iz tesnih razmer in brez posebne šolske izobrazbe se

je preborila s krepko voljo, jekleno vztrajnostjo in izredno nadarjenostjo do uglednega stališča in pridobila nenavadno znanje zlasti v modernih slovstvih. Učila se je sama, in to se razodeva v njenem značaju in v njenih spisih, toda njena zdrava narava in njen trezni razum sta jo obvarovala, da ni zabredla v enostranosti. Med modernimi pisatelji se je zagnala v Tolstega, katerega navaja rada za motto v svojih spisih, a njegovih skrajnosti se izogiblje. V humoreski „On in Ona“ ga celo fino ironizira.

Večni predmet njenim povestim je „ženska duša“ v vseh svojstvih in pojavih; duhovita pisateljica jo analizira, razkraja in razkriva v najbolj tajinstvena in nepristopna zatišja. Dasi je njen predmet vedno isti, ga zna opisovati od tako različnih strani in izabljati iz njega vedno toliko novih pojavov, ga postavlja v tako različne razmere in ga obdajati s takšnim vedno se izpreminjajočim prirodnim razkošjem, da se vrsté pred nami, kakor v panorami, vedno nove, izvirne slike. Toda ona ne opisuje navadnih, vsakdanjih ženâ, ki mirno in potrpežljivo prenašajo žensko usodo in stopajo po stopinjah, odmerjenih jim od vsakdanjih razmer. Kobyljanska vliva svojim junakinjam svojo dušo, svojo voljo in svoje nazore. Primerjal bi jih s hajdukinjami, ki na balkanskih gorah zbirajo svoje junake „za krst častni i svobodo zlato“. Njene junakinje so nadženske — hajdukinje svojega rodu, — a vendar večinoma dobre, plemenite, npravne ženske. One se krepko boré s svojo žensko usodo, a večinoma ji podlegajo. Njihova krepka, nadženska narava se razodeva večinoma v trpljenju.

Povesti Kobyljanske so socialni spisi o ženskem vprašanju. A ona ne razlaga in ne razpravlja, ona samo slika žensko dušo, njena svojstva in njene pojave, ono hrepenenje in trpljenje in borenje s sovražno usodo, katero ji je vsilil moderni kulturni vek s svojim brezsrčnim razvojem.

Zakon ji je svet, a žena ne sme biti sužnja zakona, kakor da bi bila na svetu samo radi tega, da se vpreže v zakonski jarem. Ona ne bi smela biti nikdar prisiljena od ljudi ali od razmer, da bi zoper svojo voljo in nagnjenje vstopila v zakon. Zato ji je treba dati priložnosti in pripomočkov, da se bo mogla izobraziti in gospodovati nad svojo usodo. V današnji družbi je edina ženska usoda zakon. Drugačne prihodnosti ona nima in ne more imeti. Ona mora v zakon, ako hoče ali ne. Edina njena skrb je, da dobi moža, pri katerem je preskrbljena sama in odpade morda še kaj za sorodnike. To je po nazorih Kobyljanske usoda ženska, in zoper to poniževalno usodo se boré njene junakinje in podlegajo ali zmagujejo v tem velikem boju.

Kobyljanska je umetnica prve vrste v analiziranju in razkranjanju duše in opisovanju njenih čutov, svojstev in pojavov. Pisateljica slika značaje v najživejših barvah, v najnatanejših obrisih; ona jih ne opisuje, ampak kaže, kako v njih vre in kipi in se bori. In